

Sissejuhatus: Esemete elulood

Kadri Tüür, Kristi Jõeste, Helen Kästik,
Ave Matsin, Madis Rennu¹

Käesolev Studia Vernacula number suunab teoreetilise fookuse esemete elulugudele. Nagu kirjas meie ajakirja uuendatud „Haardealas“, soovime seda välja andes edendada pärandtehnoloogia ja ainelise kultuuripärandi uurimist. Ainelise kultuuripärandi uurimiseks on olemas palju meetodeid – pikemat ülevaadet neist saab loodetavasti lugeda juba järgmisest Studia Vernacula väljaandest. Varem on Eesti uurijatelt kultuuriteooria tippkeskuse raames ilmunud esemeuurimuslikke artikleid koondav kogumik „Things in Culture, Culture in Things“ (Kannike, Laviolette 2013). Ka meie varasemates numbrites on esemete uurimisest juttu tehtud (vt nt Miller 2014: 22–46); asjakohane on veel ajakirja Vikerkaar 2017. aasta esimene topeltnumber. Käsitööteaduse vaatevinklist on esemete uurimisel tähelepanu keskmes eeskätt praktilised oskused, esemete valmistamise traditsioonilised võtted, vahendid ja materjalid.

Praeguseks juba kolmandat aastat tegutsev käsitööteaduse terminite komisjon, mille tegevust kajastasime ajakirja eelmises numbris, on jõudnud ära teha suure hulga tänuväärset ja küllaltki keerukat tööd käsitööteaduse sõnavara täpsustamisel. Üks siinse jutu seisukohast olulisi tulemusi on soovitusliku eristuse sisseviimine terminite *käsitöö* (tegevuse mõttes) ja *käsitööese* (käsitöö tulemus) vahel.² Enamasti on ju ikka valmis esemed need, mida uurides saab oskaja inimene teha tähelepanekuid nende valmistamise tehnikate, kasutatud tööriistade ja töövõtete kohta.

Esemete uurimine on traditsiooniliselt olnud ka eesti etnograafiateaduse huvikeskmes. Muuseumikogude põhjal tehtavad esemeuurimused on valdavalt tüpologiseerivad: meil on korraga ees suur hulk ühte laadi esemeid (seelikud, õllekannud, äkked) ning need on vaja mingil moel süstematiseerida – seda juba muuseumi kogudepõhise uurimistöö loogika tõttu. Uurimus peab

1 Sissejuhatusel aluseks olevate teoreetilise allikate läbitöötamise mõttetalgutel osalesid veel Liisi Jääts, Ehte Puhang, Eilve Manglus, Kadri Tali, Kristjan Sisa ja Mari Luup.

2 Tänuväärset lugemist selle kohta, kuidas termini *käsitöö* tähendusväli erineb indoeuroopa keeleväljale paigutuvast terminist *craft* ning teistest inglise ja saksa keeles käibivatest sarnastest terminitest, pakub ka eelmise Studia Vernacula numbri tõlkeartikkel Stefan Muthesiuselt.

toetama esemete säilitamist ning andma võimalikult laiahaardelise üldpildi olemasolevast materjalist.

Pärandtehnoloogi uurimisviis võib aga, vastupidi, mõnigi kord sisaldada vajadust ese viimse ribani koost lahti võtta, et mõista, kuidas see täpselt tehtud on ning milliseid töövõtteid selle loomiseks omal ajal kasutati. Lühidalt – sellise lähenemise puhul on ese unikaalse käelise tööprotsessi üks osa, mitte staatiline element samatüübiliste esemete pikas ajaloolises reas. Seda illustreerib kujukalt ka SV üks sisekaanefotodest – koost lagunenud sarvedega sariküll, muuseumi koguhoidja jaoks puhas peavalu, pärandtehnoloogile aga haruldane maiuspala.

Sariküllil näitel näeme, et kui meid huvitab eseme sünnilugu, see, kuidas ta on valmistatud, kuid otse valmistajalt seda infot saada pole enam võimalik, annab teavet kõige hõlpsamini eseme elu lõpufaas, mil ta juba laguneb ja on võib-olla veel vaevu seostatav oma kunagise kuju ja funktsiooniga. Pärandtehnoloogi tähelepanu all on üksikese. Mida rohkem üksikasju me tema elukaare ja valmistamiseks kasutatud (kohalike) materjalide kohta teame, seda hõlpsamini võime mõista ka neid tehnoloogilisi valikuid, mille tulemusena ese on kujunenud just selliseks, nagu me teda näeme. Esemete ainulisust rõhutav „elulooline“ lähenemine sobibki hästi just käsitööna valminud esemete uurimiseks, kuna erinevalt tööstuslikust toodangust muudavad iga eseme unikaalseks juba selle tegemisel kasutatud töövõtted ning muud valmistaja tehtud valikud.

Eluloo kujunemine

Terminiga *esemete elulood* (*object biographies*) tähistatud uurimisviisi alguspunktiks on antropoloog Igor Kopytoff³ artikkel „Esemete kultuurilised elulood: kaubastumise protsess“ („The cultural biography of things: Commoditization as process“, Kopytoff 1986: 64–91). See ilmus 1986. aastal kogumikus, mille eesmärgiks oli edendada ajaloolaste ja antropoloogide omavahelist koostööd, otsides muuhulgas interdistsiplinaarsete uurimuste jaoks sobivaid uusi metodoloogilisi võimalusi. Sestpeale on esemete elulugude keskset lähenemist kasutanud peaaegselt arheoloogid.

Arheoloogide teadusajakirjast *World Archaeology* pärineb ka meie käesoleva numbri teoreetiline tõlkeartikkel, mis kõneleb vajadusest uurida esemeid eeskätt seostes inimestega, kelle elude, ühiskondlike formatsioonide ja kultuuri osaks nad on. Meie tõlkeartikli autorid Chris Gosdens ja Yvonne Marshall kirjutavad (1999: 169–178), et asjad ja inimesed loovad üksteisele vastastikku tähendust. Esemete elulugude keskmes on inimeste ja asjade, tähenduste ja väärtuste vahelised seosed ja nende muutumine. Lisaks sellele,

3 Igor Kopytoff (vene-eesti transkriptsioonis Kopõtov; 1930–2013) oli Pennsylvania Ülikooli antropoloogiaprofessor, kes pärines Mandžuuria kaudu Ameerikasse välja rännanud vene perekonnast. Tema üheks peamiseks uurimisvaldkonnaks oli orjandus kui kultuuriajalooline nähtus.

et esemed muutuvad oma elukaare vältel füüsiliselt, muutuvad ka nende tähendused ning viimane võib tihti osutuda tähtsamaks kui objekti füüsilised omadused. Samuti on esemete elulugusid jälgides oluline teada, kas tegu on ostukauba, kingi või rituaalse esemega, sest need kõik võivad vahetuste käigus „käituda“ erinevalt ning see võib tuua kaasa vajaduse kultuuriliste praktikate järele. Lõpetuseks osutavad artikli autorid, et väga üldisel tasandil võime eristada objekte, mis koguvad elulugu endale, ja neid, mis loovad kellegi teise või mingi (inim)rühma elulugu.

Kuna ka käsitööteadus on oma olemuselt mitme eriala piiresse puutuv valdkond, on meil siinkohal põhjust lähemalt vaadata, kas ja kuidas „esemete elulugude“ ideed meie kontekstis rakendada saab.

Kopytoffi teedrajava artikli keskmes on küsimus asjade rollist ühiskonnas ühiskondlike suhete osana, iseäranis see, mis juhtub asjade tähendustega, kui nad vahetavad omanikku, s.t peamiselt ostu-müügitehingute käigus. Täpsema vaste puudumisel tuleb ingliskeelne sõna *commodity* eesti keelde tõlkida kui „tarbekaup“, nagu seda on teinud ka meie käesoleva numbri teoreetilise ülevaateartikli tõlkija, ehkki meie vaatevinklist pakuvad märksa suuremat huvi käsitööesemed ja nende elulood kui tööstuslikult toodetud kaubad. Kopytoff defineerib *commodity* kui üksikeseme, millel lisaks tarbeväärtusele on olemas ka vahetusväärtus, s.t mida on võimalik raha või mõne teise vahetuskauba vastu selle omanikult võõrandada. Esemete soetamise või kasutamise käigus võib sellele lisanduda veel emotsionaalne väärtus. See, kas asi on kaup või mitte, sõltub kultuurilisest kokkuleppest. Näiteks suurtes kogustes toidutaimede kasvatamine võib võimaldada seda, et väikesi koguseid antakse vajadusel tasuta ära. Teisalt on olemas asju, näiteks rituaalseid esemeid või taieseid, mille võõrandamist peetakse kultuuriliselt aktsepteerimatuks mistahes rahas mõõdetava hinna eest. Üks vahetuse eriliik on veel kingitus – sel juhul ei vahetata eset raha vastu, vaid luuakse eseme abil hoopis keerukas vastastikuste kohustuste ahel, mis erineb ostu-müügitehingust oma pikaajalise kestuse poolest. Kuid Kopytoff mõõnab, et igas asjas on teoreetiliselt olemas latentne vahetusväärtus – ei ole midagi, millele ei saaks hea tahtmise korral nimetada hinda.

Esemete elulugude uurimisel võib Kopytoffi (1986: 66) sõnul esitada samu küsimusi, mida me esitame isiku eluloo kohta:

- Millised on tema jaoks selles kultuuris võimalikud valikud ja mida selle eseme staatus võimalda(nu)ks saavutada?
- Kust ese pärineb ja kes ta tegi; kuidas teda on kasutatud ja kas see kasutus vastab kultuurilisele ettekujutusele heast kasutusest?
- Millised on eseme elu eristuvad „perioodid“ ja millised kultuurilised tähised neid markeerivad?
- Kuidas muutub eseme kasutus aja möödudes ja mis temast saab, kui ta kasutusväärtus on ammendunud?

Neile küsimustele vastates saab luua eseme eluloo, mis ühtlasi vastab ka küsimusele eseme ideaalsest elukaarest nii, nagu seda just selles kultuuris ette kujutatakse. Mingil määral sarnaneb see mõttekäik Juri Lotmani ideega „õigusest biograafiale“: eluloo üleskirjutamist ja avalikku meelepidamist väärivad elu jooksul millegi kultuuriliselt tähelepanuväärsega toime tulnud isikud; tavainimese argibiograafia enamasti selleni ei jõua. Elulugu koostatakse siiski alati kellegi poolt ja kellegi jaoks ning kultuurilistel väärtushierarhiatel on siin kahtlemata oma hoiakuid kujundav roll – millised esemed üldse on kultuurilise kokkuleppe kohaselt väärt oma elulugu ja millised mitte.

Eseme elukaare teemal võiksime pöörduda Studia Vernacula sarjas monograafiana ilmunud Kihnu kõrtide (Jõeste 2012) näite juurde: kõrtide traditsiooniline elukaar kulgeb piduseelikust argiseks kehakatteks, sealt edasi põrandavaibaks või kartulikuhja katteks. Tänapäevane elukaar võib aga suunata igapäevakasutusest väljas oleva eseme hoopis suveniirideks, mis ilusate ja värvilistena saare suvekülaliste pilku (ja muidugi ka eurosid) püüavad. Selline ootamatu pöörak võib vanemates inimestes tekitada küsimusi või isegi nõrdimust, kuna ei vasta nende ettekujutusele eseme ideaalsest elukaarest. Tõenäoliselt ei tundu pajalappidena turistidele maha müüdav kõrdikangas ka kuidagimoodi väärtuste hierarhia redelil tõusvat. Kopytoff lisab oma artikli lõppu veel arutluskäigu väikeste, piiratud kogukondade ja suurte (tema sõnaga „komplekssete“) ühiskondade erinevustest kaubastumisprotsessis: väikestes kogukondades on esemete kaubastumisel, s.t raha vastu vahetatavusel teatud piirid; suuremates, kus suhteahelatel pikkust ja sedakaudu ka anonüümsust rohkem, seda enam ei ole. Teisalt aga on väiksemates kogukondades mistahes erandite talumiseks alati vähem ruumi kui suurtes, kus võime mõnigi kord leida üllatavaid kaubastumisprotsessidest välja jäävaid nurgataguseid, esemeid või esemerühmi.

Tarbekaupade puhul eeldame, et maailmas on olemas suur hulk ühesuguseid, üksteisest eristamatuid tooteid. Kopytoff osutab, et ühiskondlikes suhetes osaledes omandab iga tarbekaup ka mittemateriaalset väärtust. Kui tarbeese saab ära ostetud ja läheb kasutusse, muutub ta ajapikku teistest oma-taolistest eristuvaks, näiteks eriliseks omaniku jaoks kasvõi selle soetamise või kasutamise seostuvate eluseikade, aga ka mehaaniliste kriipsude-kraapsude või kulumise tõttu. Kasutamise käigus võib eseme tähendus korduvalt muutuda. Helsingis esemeuurijate konverentsil „Artefacta“⁴ rääkis üks ettekanne näiteks Põhjamaades populaarsete matkatermoste tähendustest nende omanike jaoks.

Niisiis võib ka ostetud esemetel olla omaniku jaoks lisaks eelpool mainitud kasutus- ja vahetusväärtusele veel mitmeid väärtusi – näiteks sentimentaalne,

esteetiline või teaduslik. Mida pikaajsem on eseme ja tema omaniku vahe-line suhe, seda raskemaks võib osutuda esemest loobumine. Teisalt aga võib paljude esemete (nagu näiteks körtide) puhul täheldada seaduspära, et uuena on neil täita teatav esindusfunktsioon, kuid mida vanemaks ese saab ja tarvitamisega kulub, seda argisemasse sfääri ta liigub. Kui aga sellega koos kasvab eseme emotsionaalne väärtus tema omaniku jaoks, muutub mõte eseme elukaare lõpetamisest muidugi järjest keerulisemaks.

Daniel Milleril on mõte, et asjad korrastavad inimesi. Asjad suunavad tegema teatud tegevusi ja võimaldavad teatud valikuid, struktureerides nii oma kasutaja elu. Näiteks – sa saad teha töökojas seda, mida su tööriistad lubavad teha. Sellisena viib see mõttekäik üpris lähedale raamatus „Vasar ja vaikus“ uuritud tööriistade kasutamise filosoofiale, mida samuti käsitlesime *Studia Vernacula* eelmises numbris.

Semiootik Winfried Nöth (2003: 845–868) on kirjutanud tarbekaupade semiootikast. Tema lähtekohaks on tõdemus, et asjad kujutavad endast mitteverbaalset infokanalit, mis samuti aktiivselt inimkommunikatsioonis osaleb. Tarbekaup saab märgiliseks läbi tarbimise. Nöth eristab esemete juures kolme märgilist aspekti – utilitaarne, kommertsiaalne ja sotsiokultuuriline. Need vastavad enam-vähem Kopytoffi jaotusele esemete tarbeväärtusest, vahetusväärtusest ja emotsionaalsest või kultuurilisest väärtusest. Nende kolme kategooria abil on võimalik esemeid päris hästi kategoriseerida vastavalt sellele, mis tüüpi väärtus ühegi eseme puhul selle omaniku jaoks parasjagu olulisim on.

Ehkki esemete müük võiks lihtsustatud vaates olla orienteeritud peamiselt nende vahetusväärtusele, on nendega seotud emotsionaalse väärtuse tõttu oluline mõelda, kas nende vahetamine toimub kultuuriliselt kokku lepitud väärtushierarhias „ülespoole“ või „allapoole“. See avaldab samuti mõju eseme „ideaalsele elukaarele“, kuid sellele hinnangu andmine võib kõvasti sõltuda isiklikust vaatepunktist. Näiteks muhulasel on raske vaadata, kuidas äratuntavalt Muhu meistri tehtud unikaalset käsitööset müüakse ülemaailmses kaubitsemise e-keskkonnas paarikümne dollari eest. Kui ese rändab anonüümse kurioosumi või kaunistusena oma algsest kontekstist kusagile väga kaugemale, siis kaotab ta suure hulga oma võimalikest tähendustest ja seda ei saa pidada eseme elukaare parimaks kulgemiseks. Unikaalsete kaubastamisel nende ainulisus kaob. Teisalt võime aga öelda, et tähtsusetul käsitööesemel on võimalus laia maailma jõudes omandada uusi ja seninägematuid tähendusi; temast võib saada osa mõne välismaalase eksootiliste esemete kollektsioonist. Sedasama küsimust esitab ka Kopytoff, küll kunstieseme näitel: Kas maali lõpp on kurb, kui ta hävib? Aga kui ta viiakse teisele kontinendile? Suletakse erakogusse? Viiakse muuseumihoidlasse?

Toimetuseliikmetega esemete elulugude teemal arutledes leidsime ühiselt, et muuseumisse jõudnud eseme elukaart ei saa kindlasti pidada lõppenuks. Pigem on ta seal omalaadses soikeseisundis⁵ ning võib piisava uurijahuvi korral taas aktualiseeruda ning ühiskondlikes suhetes kaasa rääkima hakata. Fotode, jooniste, koopiate või digitaalsete edasiarenduste kujul sisaldavad muuseumiesemed endas kahtlemata tohutut potentsiaali tähenduslike seoste taastekkeks.

Teisalt võib aga väita, et kui mingi ese kogutakse muuseumisse, algab sel täiesti uus elutsüklil. Muuseumikogu tähendab esemele uut konteksti, mis pöörab pea peale selle senised rollid. Eseme isikliku tähenduse asemel tõuseb nüüd esiplaanile avalik tähtsus. Säilikuna ei ole ese enam üksnes artefakt, vaid ta muutub ühtlasi iseene kultuuriliseks representatsiooniks.

Millegi säilitamine muuseumikogus tähendab kontrollitud tingimusi (tulekindlus, sobilik temperatuur jne) ning see nõuab ressursse. Seega tähendab esemete arhiveerimine alati ka eeldust, et need on säilitamist väärt ja nende aktuaalsus säilib ka tulevikus. Muuseumisse varutud esemed osalevad mitut laadi muuseumipraktikas, mida haldavad ennekõike muuseumitöötajad, kuid ka muuseumikülastajad ja teadlased. Kuigi muuseumikülastajad näevad väljapanekutel vaid väikest, esinduslikumaks peetavat osa kogudest, on kõigil muuseumiesemetel tulevikku kujundav roll. Uurijad loovad neist oma uurimisallikad. Edasi sõltub juba uurijast, kuidas säilikuid uues kontekstis esitletakse ja tõlgendatakse ja mis lugu nende abil ühiskonnale jutustatakse.

Üldiselt on esemete elulugude teoreetikud ühel meelel ses osas, et eseme elulugu kujuneb alati seoses inimeste elulugudega. Asjad saavad tähenduse ainult (inim)suhte osana. Eseme „elu“ kestab senikaua, kuni ta on hõlmatud sotsiaalsesse suhetesse, ning lõpeb, kui ükski inimene temast enam midagi ei tea. Teisalt on asjade „taaselluärkamine“ laialdane nähtus, mis ulatub kõnekatest arheoloogilistest leidudest iga paarikümne aasta järel taastekkiva retromoeni.

Asjad ja inimesed

Eseme elulugu võib kirjutada ka selle omanike kaudu. Kui eseme elukaare „selgroo“ moodustavad faktid selle kohta, millal ta on omanikku vahetanud, siis täiemõduliseks elulooks saab selline aegrida siiski vaid kultuuriliste tõlgendustega täiendatult: millised tähendusnihed eseme ühiskondlikus

5 Eluteaduses kasutatakse seda sõna liikide kohta, kes võivad küll oma keskkonnas vaikselt olemas olla, kuid kes ei ilmuta parasjagu mingeid elutegevuse märke ainevahetuse, liikumise, maapinnal nähtavate roheliste osade vms kaudu. Täname vestluses osalenud botaanikut ja ketramisentsiasti Kadri Tali sobiva sõna väljapakkumise eest.

väärtuses iga omanikuvahetusega kaasnevad? Mis omanikuvahetust ajendas ja millised eseme väärtused ühel või teisel vahetuse hetkel esiplaanil olid?

Teine esemete elulugudega tegelenud nimekas uurija Janet Hoskins on kasutanud esemete elulugusid ka tagurpidipööratult: nimelt leidis ta antropoloogina välitöid tehes, et sageli on raske saada inimesi uurijale oma elulugu rääkima. Kui aga paluda rääkida oma seostest mõne tema jaoks olulise esemega, tuleb selle käigus välja ka palju huvitavat inimese enese eluloo kohta. Nii toimivad esemed omalaadsete mä lupunktidenä, mis koguvad endasse inimeste mälestusi ja võivad sellega olla toeks nii individuaalsele kui kollektiivsele mä lule.

Prantsuse sotsioloogile Violette Morinile viidates kirjutab Hoskins (1998: 78) veel nn biograafilistest esemetest, mis lokaliseerivad selle omaniku ajas ja ruumis, toetavad tema identiteeti, aga võivad omakorda kanda mä rke omaniku jaoks olulistest eluloolistest seikadest. Ka eseme valmistaja elulugu puutub tugevalt eseme eluloosse, need võivad olla omavahel põimunud. Biograafiliste objektidenä saab käsitleda suurt hulka kä sitööd. Traditsioonilised pruuttekid kannavad tihtipeale infot nii pruudi kui peigmehe tegevusvaldkondadest ja jõukusest, aga ka näiteks kirjaoskusest, vää rtushinnangutest jm. Eesti uuema aja tekstiilidest on üheks ilmekamaks näiteks Kihnu Roosi (vt Karjam 2009) vaip, millel kujutatud seiku tema eluloost, aga ka näiteks Rannarootsi muuseumi eestvõttel valminud mitmeosaline piltvaip, mis esitab hetki rannarootslaste elust II maailmasõ ja ajal ja järel, põgenemisest ning hakkamasää misest siin- ja sealpool raudset eesriiet. Tähelepanuvää rne on ka Heimtali muuseumis talletatav kirjanik Leida Kibuvitsa kä sitööpärand (vt Kibuvits 2017), kes vangilaagris rõivaid, tikitud tekstiile ja muud valmistas, mis aitas tal seda perioodi oma elus üle elada.

Hoskins pakub välja kaks peamist viisi esemete elulugude kirjutamiseks:

- etnograafilistest kirjeldustest lähtuv eseme elulugu, mis loob jutustuse sellest, kuidas nä evad esemeid nendega seotud (olnud) inimesed;
- arheoloogilisest ainesest lähtuvad katsed „anda esemele hääl“, kontekstualiseerides teda ajalooliselt ning seostades teiste võimalike (kirjalike) infoallikatega.

Neile kaht tüüpi lähenemisele lisanduvad veel metodoloogilised küsimused selle kohta, kuidas eseme eluloo kirjutamiseks vajalikke andmeid kogutakse ning kuidas neid analüüsitakse. Muuseumikeskkonnas muutub samavõrra oluliseks ka see, mis kontekstis ja missuguse saatetekstiga eset esitletakse. Näiteks eseme valmistamise protsessi on muuseumiväljapanekus ekspanaadi kõrval tehniliselt üsna keerukas esitada.

Muuseumiesemete puhul, mis on ka meie kä sitöö-uurijate esmaseks materjaliks, on alati olemas kirjalik info eseme kohta, kuid see ei pruugi

kaugeltki anda kogu vajalikku teavet selle eluloo kohta, sünniloost rääkimata. Muuseumiesemete kirjeldused on üsnagi institutsionaliseerunud valdkond, mille puhul lähtutakse ajalooliselt kindlakskujunenud formularist. Kahtlemata mõistavad kõik esemekirjeldajad, et tegu on teatud viisil konstrueeritud narratiiviga, mis hõlmab andmeid, mis eseme kohta on parasjagu teada: kust ja kelle käest on ese ostetud, kui palju ta maksis, mille jaoks seda on tarvitatud. Enamasti on seda tööd meie muuseumides teinud ikka ajaloolased, mitte pärandtehnoloogid. See tähendabki seda, et uued uurijad saavad olemasolevate andmete põhjal luua oma uurijahuvist lähtuvaid narratiive ja esemete lugusid just „lünkade täitmise“ teel. Iga uue muuseumieseme kohta käivate kirjeldavate andmete puhul tuleb meil leppida teadmiseaga, et need on alati mingis osas ebatäielikud, kuna me ei tea kunagi ette, millise uurimishuviga võib keegi tulevikus olemasolevatele esemetele läheneda.

Elulood või teekonnad?

Esemete elulugude mõiste suhtes on kõlanud ka kriitikat. Janet Hoskins (2006: 75) osutab, et Arjun Appadurai on juba sessamas kogumikus, kus ilmus ka meie siinsele ülevaatele algtooke andnud Igor Kopytoffi käsitus, viidanud esemete „liikumisradade“ (*paths*) uurimise vajadusele. Sama mõtet kordas ka sellekevadise „Artefacta“ konverentsi peaesineja Claire Farago, rõhutades, et iga ese saab tähenduse konkreetses ühiskondlik-kultuurilises kontekstis. Eri inimgrupid võivad sama materiaalselt objekti näha täiesti erinevalt; eseme tähendus ei muutu mitte ainult ühelt omanikult teisele liikudes, vaid ka lihtsalt vaatepunkti vahetades. Artefaktid on alati polüseemilised; see, milliseid eseme tähendusi parasjagu väärtustatakse, sõltub paljuski vaatajast. Esemete teekondade jälgimise puhul saab kokku tuua tüpoloogiliselt erinevaid esemeid ja näidata, kuidas nad omavahel seostuvad, samal ajal kui esemeliike eraldi vaadates selliseid seoseid ei teki. „Artefacta“ konverentsil oli üheks sellise esemete teekondi kaardistava uurimuse suurepäraseks näiteks Vera-Simone Schulzi uurimus mamelukkide ornamenteeritud metallaldrikutest, mis on luksusesemetena levinud nii Aiasse kui Euroopasse ning leidnud muuhulgas tee ka näiteks 14.–15. sajandi pühapiltidele inglite nimbustena.

Paljude erandlike esemete ühiseks jooneks on nende liikumine suurte vahemaade taha, seda muidugi eeskätt ostu-müügitehingutest või muul viisil omanikuvahetusest ajendatuna. Tihtipeale annab suuremateks üldistusteks võimaluse just esemete liikumisteede kaardistamine. Asjade tähenduse kujunemisel on oluline küsida, kas konkreetse eseme puhul väärtustatakse rohkem seda, et ta on tehtud kohapeal, või hoopis seda, et ta on palju rännanud ja kaugelt toodud. (Hahn, Weiss 2013: 5.) Tähendused ei sünni mitte ainult asjast enesest, vaid ka selle liigutamisest ühest kohast teise.

Esemete elulugude puhul tegeletakse enamasti ainuliste objektidega. Käsitledes eset kui indiviidi, on biograafilist meetodit põhjust kasutada, kui esemel on mingi konkreetne lugu, mis võiks ka teisi huvitada. Teisalt võib eseme eriliseks muuta ka tema kunagine prominentne omanik (nt kuninganna, kirjanik, riigitegelane). Erilisu tekitab huvi ja sealtkaudu ka vajaduse koguda eseme kohta uusi andmeid, mida selle kogumise või kasutamise hetkel veel ei teatudki. Hävinud ja surnud esemeid on alati tohutult rohkem kui neid, mis meil olemas on. Esimeste kohta ei saagi midagi öelda, aga seda, et nad olemas olid, ei saa vaidlustada. Olemasolevad ja erandlikud esemed peavad teatud viisil „esindama“ ka kõiki neid esemeid, mida meil enam ei ole.

Asjade ja üksik-artefaktide uurimise puhul on uurimiseks avatud skaala kitsam ja lähedasem. Esemete teekondade puhul on tegemist globaalse vaatega; kaupade ringlemise uurimine on üksikeseme vaatlusest suurema üldistusastmega. Enamasti luuaksegi uut teadmist pigem esemete rühma kohta, sest üksiku eseme kohta on sageli infot nii vähe, et see ei võimalda jõuda mingi uue teadmise või üldistuseni. Erandliku, ehkki võib-olla ülipõneva eseme loo jutustamise järel võib alati skeptiliselt küsida: ja mis siis?

Ühe võimaliku vastuse pakub eelmises *Studia Vernaculas* avaldatud artikkel (Palumets 2017: 174–195) Vändra lapsesärgi taasloomisest muuseumis säilitatava eeskuju näitel, mille kohta pearaamatu kirjes oli märgitud, et teadmata põhjustel pole seda särki kunagi kantud. Tehnoloogilise läbitöötamise käigus selgus põhjus – tagurpidi särgi külge kinnitatud varrukate tõttu ei istunud särk selga ja nii oligi ilmselt peetud õigemaks ta hoopis vanavarakogujale anda. Nõnda saame üht eset uurides uusi teadmisi tema valmistamise ja elukaare kohta, samuti võimalike ajendite kohta, mis tema omaniku vahetusi on põhjustanud.

Selle numbri esemete lood

Varases eesti teaduskeeles kasutati sõna *uurimise* kõigi uurimisobjektide ja -ainese kohta. Ka siinse ajakirjanumbri kaastööde uurimisesemed on väga erisuguse mõõdu ja ulatusega. Neis kõigis sisalduvad ka võimalused esemete elulugude teooria rakendamiseks. Mõnelgi puhul võime loota, et üksikasjalikumad esemete elulookirjeldused saavad olema loogiliseks jätkuks siinsetele uurimustele.

Kolmkümmend aastat kirivööde valmistamise ja uurimisega tegele- nud **Piia Rand** süveneb oma artiklis “Väikesed kirjad vööde veeres. Eesti kirivööde äärekirjade tüübid ja kihelkondlik levik Tartu- ja Võrumaa näitel” põhjalikult selle esemeliigi ühte detaili. Esinduslikule valimile toetudes on ta äärekirjad jaotanud kujundusest lähtuvalt kahte suurde gruppi, milles leidub hulk väiksemaid alagruppe. Järgides Eesti etnograafiateaduses ajalooliselt

valdavalt tüpologiseerivat lähenemist, erineb Piia Ranna artikkel varasema-test võõde käsitlustest selle poolest, et tüpoloogia on tehtud tehnoloogia põhjal. Kahtlemata sisaldub ka selles artiklis potentsiaal eseme elulugude edasi-seks uurimiseks – kasvõi näiteks artikli esimesel fotol kujutatud, mõnevõrra ebatüüpiline „tittedega võõ“ pakub selleks kindlasti põnevat materjali.

Kolmest põhiartiklist teine, **Mareli Rannapi** kaastöö on pühendatud sariküllidele – Saaremaa naiste omapärastele sarvilistele peakatetele. Sellised mütsid valmistati vastsündinud musta talle nahast ning haruldase materjali tõttu oli neid keeruline hankida. Laiemast käibest kadudes olid nad mõnda aega kasutusel veel pulmapeakattena. Eesti Rahva Muuseumisse saadetud kaaskirjast on teada, et peale populaarsuse taandumist kanti sarikülle sanditamisel ja seetõttu oli neid muuseumisse raske hankida: „Nimelt nõuame igal pool sarviliste mütside järele, mida siinpool üllideks nimetatakse, kuid neid ei teata enam kusagilt saada olevat. Aastate eest on nendega veel kadri- ja mardisandiks käidud ja sel teel ära lõhutud.“ See, mis ligi sajand tagasi tundus eseme elukaare loomuliku lõpuna, võib meis tänapäeval ehk kahetsust tekitada, kuna säilinud esemeid on sellevõrra vähem, kuid, nagu eelpool märgitud, on esemed oma olemuselt mitmetähenduslikud ning nendele omistatavad väärtused sõltuvad konkreetsest vaatepunktist.

Sariküllid ei ole peale käibelt kadumist enam uut populaarsust kogunud ega ole ka peakattena kuigi tuntud. Eksootilise välimuse tõttu on need aga kõrge eksponeerimisväärtusega muuseumiesemed. Muuseumikogude sariküllide tehnoloogiline analüüs on aluseks tüpologiseerimisele. Autor on igast tüübist ühe sariküllil näidise valmistanud ning see praktiline töö loob aluse, et need iseäralikud peakatted uuesti Saaremaa rahvariiete juures kasutusele võiksid tulla. Vahest sünnib nii ka uusi sariküllide elulugusid.

Geograaf **Andres Rõigase** ning etnoloog **Madis Rennu** artikkel „Maapiirkondade elavdamine: ehituspäränd ja turundustegevus Lõuna-Eesti näitel“ vaatleb viimase 20 aasta kogemusi maapiirkondadele omaste hüvede turundamise abil vanematele talumajadele uute omanike leidmisel. Mitmetes piirkondades on see tegevus oma algjärgus toimunud vastutulekuna omalaadsele sotsiaalsele tellimusele, mõne eestvedaja toel ja teadvustatult, aga siiski hobikorras ja tuginedes valdavalt eestvedajate tutvus- või sõpruskonnale. Järgnevalt on ideega tegeletud omavalitsuse tasandil, on proovitud info koondamist ja edasi andmist nii vastavate kodulehtede, aga ka eraldi tutvustavate sündmuste kaudu. Ülevaatesse on hõlmatud ka näide, kus piirkonna turundamine on toimunud koos töökohtade pakkumisega ning kus pakuti kogukondlikku abi hoonete korrastamisel, kui tulija asub ümber koos perega. Piirkondlikud lähenemisviisid on olnud võrdlemisi erinevad, kuid nende põhiliseks eesmärgiks on siiski olnud ehituspärändi ja hoonete ning nende

ümbruse korrastamine, kohaliku kultuurielu toetamine ning külakogukonna edasikestmine. Elanike arvu kasvu on võimalik kasutada mainekujunduslikult positiivse asjaoluna.

Teatud tingimustes on tegemist kujuneva ruumikasutuse uute mudelitega, kus üha suurem roll on igapäevasel mobiilsusel. Rohkemate inimeste maale asumise tagajärjena paraneb maastike üldilme, kuna inimesed tunnevad vajadust nii hoonete kui külapildi ehk avaliku ruumi korrastamiseks. Kohaliku kogukonna tugevnemine ja edasikestmine on nende tegevuste juures võtmetähtsusega. Intervjuudes jõutakse tegutsemise motiivide üle arutledes juba üsna alguses küsitlejaga konsensuslikule arusaamisele, et pärandina vaadeldav talumaja kui kodu ja pärandmaastik on mõlemad vajalikud ja loomulikud hüved, mis aitavad kaasa ka ostuotsuse tegemisele. Hoonete parandamiseks ja kodukoha edenemiseks kulutatav aeg ja energia on miski, mille õigustatust ei vaidlustata kordagi, kuigi küsimused selleks võimaluse annavad. Lisaks maastike ja külakeskkonna alalhoidmise vajadusele on tarvis rohkem selgitada ehitus- või arhitektuuripärandi säilitamise võimalusi ja vajadusi ning vaadelda maapiirkondi mitte niivõrd klassikalise tootmistegevuse võtmes, kuivõrd postproduktivistlikus valguses – atraktiivsete elamis- ning tarbimispiirkondadena.

Eluloolist lähenemist võimaldaks siin küllap iga vana maja eraldi, kuid siis ei oleks tulemuseks mitte enam teadusartikkel, vaid vähemalt romaanisari.

Praktikapeegli rubriigi avab **Madli Sepperi** artikkel “See paeluv pael. Ühe preestrirüü taastamise lugu”, mis annab põhjaliku ülevaate tänapäeval Eestis kasutusel oleva õigeusu preestrirüü osadest, eriti sellel kasutatavatest paeltest ning nende tähendustest. Autor kirjeldab, kuidas ta ühe 19. sajandil valmistatud Lääne-Pärnumaalt pärit preestrirüü taastamiseni jõudis ning mida enne praktilist tegevust oli vaja välja selgitada. Teisi analoogseid komplekte lähemalt vaadeldes ilmnes, milliseid tehnoloogiaid ja materjale oli algselt kasutatud, ning seejärel oli võimalik valida konkreetse preestrirüü uuendamiseks sobivaid tehnikaid ja materjale. Kuna eesmärk ei olnud rüü taastamine täpselt selliseks (funktsionaalselt mõneti isegi sama ebamugavaks), nagu see originaalis oli, vaid rüü pidi taas elustuma uue preestri teenimistöö tarvis, siis said mitmed originaali kasutuskõlbmatud osad valmistatud teistsugustest, tänapäevastest materjalidest. Tehnoloogia osas proovis autor olla originaaltruu, kasutades näiteks isegi selleaegset õmblusmasinat. Artikli fookuses on küll tehnoloogia, kuid biograafilist meetodit kasutades oleks rüü puhul võimalik ära kirjeldada kogu tema põnev elukaar – algne sünnilugu, kuuluvus, omanikuvahetused, taas elustamine ja selle kaudu tekkinud uus eluetapp jms.

Õmblustehnoloogiaga tegeleb ka **Merli Männi** artikkel Muhi vammuste lõikelistest eripäradest. Selle aluseks oleva uurimistöö esmaseks ajendiks

olid Muhu vammuste küljeõmbluste vahelt esihõlmadele ulatuvad kiilukujulised vahetükid, mille olemasolule ei tundu pealtnäha olevat mingit praktilist põhjendust. Juhul, kui kiile oleks vaid ühel-kahel vammusel, võiks seda pidada märgiks mõnest eseme eluloolisest seigast – tegemist võiks olla juhusliku sisselõike või rebenemise ja parandusega, kuid kuna küljekiilud esinevad kõigil meie muuseumide kogudes säilitatavatel vammustel, peab selleks olema mõni vähem ainukordne põhjus. Võimalike vastuste otsimine viib tagasi vammuse õmblemiseks vajaliku kanga kudumise, töötlemise ja viimistlemise juurde: see oli väga töömahukas protsess, mille käigus kangas kokku tõmbas, sundides vammuste õmblejaid kasutama asjatu kangakulu vältimiseks mitmesuguseid lahendusi, sealhulgas „optimeerides“ lõigete paigutamist kangale.

Kultuuriakadeemia rahvusliku ehituse eriala 2017. aasta vilistlase **Oliver Tätte** lugu annab soovitusi rajada kohapeal kompostiv ja kergesti hooldatav kuivkäimla, kasutades selleks lihtsaid ning ka vähem vilunud ehitushuvilisele kättesaadavaid konstruktsioonilahendusi.

Uue elu saab seekord kõigile masinaasjandusest lugu pidavatele maameesetele hästi tuntud, järelturult sümboolse hinnaga ostetav metallraamiga ühekuupmeetiline plastkonteiner, mille sisse õige nurga alla asetatud vineerplaat aitab kaasa tulevase komposti lagunemisele. Teiseks taaskasutuselemendiks saab vana jääpuur, mis hoolitseb vända ja kettülekande kaasabil lõhnasiduva kergpuuste etteande eest. Võib oletada, et sellised meeolukad lahendused köidavad hooajalisema kasutusega hoonete omanikke, eriti neid, kel meenuvad omaaegsete suvilate juurde rajatud kuivkäimlad, mille juurest ei õhkunud erilist elegantsi ei ehitusega ka kasutusprotsessi käigus. Ka meie vanakooli ehituskäsiraamatute autor Arvo Veski on asjakohases kirjasõnas vihjanud, et esimesed tõsisemad raskused tekivad algajal suvilaehitajal küllap just kuivkäimlakasti betoneerimisel.

Ringvaadete rubriigi avab **Helen Kästiku** ja **Ave Matsini** intervjuu meie etnograafilisel ainesel põhineva tekstiilikunsti *grand old lady* **Anu Rauaga**. Kõne alla tulevad Eesti Kunstiakadeemia emeritprofessori ja Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna rajaja enese õpinguaastad ja varased kokkupuuted käsitööga, töö toona vastloodud rahvakunstimeistrite koondises Uku ning vaibakunsti tehnilisem ja käsitöisem pool. „Vähemalt üks asi su elus peab olema põhjalik,“ ütleb juubilar Anu Raud intervjuu lõpetuseks. Seda kreedit võiksime praegusel kiirel ajal sagedaminigi meenutada.

Kristi Jõeste annab ülevaate sel suvel Viljandis toimunud suurejoonelisest Põhjamaade kudumissümposionist, mis seekord keskendus Baltikumi ning Lääne-Venemaa, aga ka soome-ugri rahvaste tänapäevastele silmuskudumisteedele. Sümposion koosnes õpitubadest, loengutest ning

kultuuriüritustest, mis töid Eestisse kokku üle saja kudumisspetsialisti. Uute teadmiste saamise kõrval kooti küllap sellegi ürituse käigus valmis nii mõnigi looga ese.

Helen Kästik kirjutab rahvusliku käsitöö osakonna äsjalõppenud projektist „Digitaalne käsitöö kogukonna teenistuses“ (lühidalt EUdigiTAC), mis toimus koostöös Rootsi ja Itaalia käsitööorganisatsioonidega. Selle eesmärgiks oli käsitööliste digipädevuse tõstmine. Eesti sihtrühm, kes näiteks sotsiaalmeedia kasutamise vallas järeleaitamist ei vaja, keskendus pärandtehnoloogilisi töövõtteid ja -tulemusi vahendavate videote loomisele. Erilist tähelepanu pöörati kolme tüüpi videotele: välitöödel meistri tegevuse dokumenteerimine, õppevideod ning reklaamvideod.

Elukestva õppe edendamise eest seisab ka kolmas seekordses ringvaadete rubriigis tutvustatav üritus, Craft Camp, millest kirjutab **Marit Külv**. Käsitöölaager Craft Camp sai alguse 2014. aastal TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna eestvedamisel ning on nüüdseks jõudnud toimuda juba viis korda. Nädala aja jooksul saavad osalejad läbida tiheda eri töötubadest koosneva programmi, et täiendada oma oskusi mõnes pärandtehnoloogilist teadmist nõudvas käsitöövaldkonnas. Osalejateks on enamasti juba elus midagi saavutanud inimesed, kellel on võimalik reisida ning oma käsitööhuvisse investeerida.

Ajakirjanumbrit lõpetavas raamatu-rubriigis on arvustamisel Saara Kirjastuse ja SA Pärnumaa muuseumi ühiselt välja antud „Pärnumaa rahvarõivad“, mille autorite ringi kuuluvad TÜ VKA rahvusliku käsitöö osakonna vilistlased, ning Eesti Rahva Muuseumi väljaanne „Virumaa rahvarõivad“, mis on valminud TÜ VKA vilistlase Kersti Loite siin kaitstud magistritöö põhjal. Rahvarõivaraamatute ja rahvarõiva kui kultuurinähtuse üle laiemalt mõtiskleb tekstiilikunstniku haridusega **Ele Praks**. Teise teosena on vaatluse all Meelis Kihulase „Vakad, karbid, sõelad – painutatud kerega esemete valmistamine“, mis kujutab endast kombineeritud teabekandjat raamatu ja mälu-pulgale salvestatud videote kujul, kus – võib vist nii öelda – tehakse puust ette ja punaseks nii mõnedki pärandtehnoloogilise töö peensused. Kihulase raamatust kirjutavad TÜ VKA rahvusliku ehituse eriala rajaja ning Studia Vernacula esimene peatoimetaja **Priit-Kalev Parts** ning kunstnik **Elo Liiv**.

See kõik annab lootust, et esemeid ja nende elulugusid, mida pärandtehnoloogiliselt uurida, sünnib edaspidigi.

Allikad

Artefacta esinetutkimusverkosto. artefacta.fi (30.09.2018).

Gosdens, Chris, **Marshall**, Yvonne 1999. The cultural biography of objects. – *World Archaeology* 31 (2), 169–178.

Hahn, Hans Peter, **Weiss**, Hadas 2013. Introduction: Biographies, travels and itineraries of things. – *Mobility, Meaning and Transformations of Things. Shifting Contexts of Material Culture through Time and Space*. Oxford: Oxbow Books, 1–14.

Hoskins, Janet 1998. *Biographical Objects: How Things Tell the Stories of People's Lives*. London: Routledge.

Hoskins, Janet 2006. Agency, Biography and Objects. – *Handbook of Material Culture*. Toim. Christopher Tilley jt. London: Sage, 74–84.

Jõeste, Kristi 2012. *Kihnu kõrdid eile ja täna. Semiootiline esemeuurimus*. Viljandi: Eesti Looameagentuur.

Kannike, Anu, **Laviolette**, Patrick (toim.) 2013. *Things in Culture, Culture in Things*. Tartu: University of Tartu Press.

Karjam, Rosaali 2009. *Elumõnu*. Pärnu: Kihnu Kultuuri Instituut.

Kibuvits, Leida 2017. *Kirev. Saatus ja looming*. Tallinn: SE&JS.

Kopytoff, Igor 1986. The cultural biography of things: Commoditization as process. – *The Social Life of Things. Commodities in Cultural Perspective*. Toim. Arjun Appadurai. Cambridge: Cambridge University Press, 64–91.

Miller, Daniel 2014. Artefaktid ja asjade tähendus. – *Käegakatsutav. Studia Vernacula* 5, 22–46.

Nöth, Winfried 2003. Esemete keel: tarbe kaupade semiootika alused. – *Akadeemia* 4, 845–868.

Palumets, Ülle 2017. Linase lapsesärgi taasloomine: uurimiskäik ja tööprotsess. – *Leivanumber. Studia Vernacula* 8, 174–195.

Kadri Tüür (s 1975) on TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia teadur ja Studia Vernacula peatoimetaja; doktori-kraad semiootika ja kultuuriteooria alal Tartu Ülikoolist (2017). Viljandis juhendab magistrantide akadeemilise kirjutamise praktikat ning peab loenguid erialakirjandusest ja semiootikast.

Kristi Jõeste (s 1977) on TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pärand-tehnoloogia magistriõppekava ja rahvusliku tekstiili eriala program-mijuht ning lektor. Magistrikraad semiootika ja kultuuriteooria erialal Tartu Ülikoolist (2008); magistritöö põhjal avaldanud raamatu “Kihnu kõrdid eile ja täna. Semiootiline esemeuurimus” (2012). Juhendanud mitmeid pärandtehnoloogia alaseid magistritöid, koostanud raamatuid Eesti kudumitest. Meistrikoja Ulas asutaja ja juht.

Helen Kästik (s 1981) on TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia välissuhete projektijuht, Studia Vernacula toimetaja. Magistrikraad folkloristika erialal Tartu Ülikoolist (2010), jätkab samas doktorandina, uurimisteemaks kaasaegse rahvamuusika antropoloogiline analüüs. Õpetanud Tartu Ülikoolis mitmeid kursusi kultuuriuuringute metodoloogiast.

Ave Matsin (s 1973) on TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia õppedirektor ja rahvusliku käsitöö osakonna juhataja. Magistrikraad tekstiili erialal Eesti Kunstiakademiast (2002). Peamiseks uurimissuunaks arheoloogiliste tekstiilide valmistamise tehnikad. Juhendanud arvukalt pärandtehnoloogia alaseid magistritöid; alates 2003. aastast Viljandi Pärimusmuusika festivali lavakujunduste autor; pälvinud oma tegevuse eest rahvusliku käsitöö edendamisel mitmeid erialaseid tunnustusi.

Madis Rennu (s 1973) on TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia nooremteadur, Studia Vernacula kauaegne toimetuseliige. Magistrikraad etnoloogia erialal Tartu Ülikoolist (2007). Peab rahvusliku käsitöö osakonnas loenguid ja seminare rahvusliku ehituse eriala tudengitele. Koostanud teabematerjale Eesti kiviaedadest ja kirjutanud uurimusi raudkiviehitusest ning meeskäsitööst.

Introduction: Object biographies

Abstract

The theoretical focus of the current volume of Studia Vernacula is on object biographies. As stated in the updated statement of scope of the journal, our goal is to contribute to craft studies, regarding heritage crafts as a technical and intellectual enterprise. A large variety of methods exist for the study of material cultural heritage – a more comprehensive review of these will hopefully be published in the next volume of Studia Vernacula. Previously, Estonian researchers have published a collection of articles on material culture studies under the aegis of the Centre of Excellence in Cultural (Things in Culture, Culture in Things; Kannike, Laviolette 2013). The study of material items has also been covered in past volumes of our journal (see, e.g. Miller 2014: 22–46), as well as in the first double volume of 2017 of the cultural journal Vikerkaar From the perspective of craft studies, the main focus in the study of material items is on practical skills and the traditional techniques, tools and materials used for making the studied items.

The study of material items has been one of the traditional foci of Estonian ethnographic research. Object studies based on museum collections are, as a rule, typologising in nature. From the perspective of native craft practises, an item is a part of a unique process of manual labour, rather than a static element in a long historical series of objects of a similar type. Indeed, the ‘biographical’ approach emphasising the uniqueness of items is probably best-suited for studying hand-crafted items, as unlike industrially manufactured objects, each item is already made unique by the techniques used for making it, as well as by other choices made by the crafter.

The beginnings of the approach termed ‘object biographies’ can be traced to the anthropologist Igor Kopytoff’s paper ‘The Cultural Biography of Things: Commoditization as Process’. Kopytoff’s seminal paper focuses on the question of the role of things in the society, as a part of social relations, and in particular, what happens to the meaning of things when they change their owner, i.e. mostly as a result of sales transactions. According to Kopytoff (1986: 66), the study of object biographies can revolve around questions similar to those we ask about personal biographies:

- *What are the possibilities inherent in the object’s status and in the culture from which it emanates?*
- *Where does the thing come from and who made it? How has it been used and does this use reflect the cultural conceptions of good use?*

- *What are the recognized 'periods' in the thing's 'life' and what are the cultural markers for them?*
- *How does the thing's use change with its age and what happens to it when it reaches the end of its usefulness?*

Answering these questions allows us to produce the biography of the object that will also answer the question of an item's ideal life-cycle as it is imagined in the given culture.

Semiotician Winfried Nöth has distinguished between three semiotic frames characterising commodities – as utilitarian, commercial, and socio-cultural signs. These generally correspond to Kopytoff's distinction between an item's use value, exchange value, and emotional or cultural value. These three categories enable pretty clear categorisation of items based on the type of value that is currently the most prevalent for the object's owner.

Even though from a simplified perspective, the sale of objects might be mainly oriented towards their exchange value, the emotional value they carry also makes it important to consider whether the exchange takes place 'upwards' or 'downwards' the culturally established value hierarchy. This also affects the item's 'ideal life-cycle'.

In case an item ends up at a museum, it will become withdrawn from direct daily relationships to people. At the same time, it could also be said that when an item becomes a part of a museum collection, this will mark the beginning of a completely new life-cycle. A museum collection is a new context for the item that may turn its former roles upside down. Instead of the object's personal value, the focus now shifts to its public value. As a museum item, the object is no longer simply an artefact but is also transformed into its own cultural representation.

Janet Hoskins, another notable researcher of object biographies, has studied object biographies from a slightly different perspective, as biographical objects: as an anthropologist carrying out field work, she discovered that it can often be difficult to persuade people to tell the researcher about their biography. If, however, they are requested to talk about their relationship to an item of significance to them, this will also uncover many things of interest about the person's own biography. Objects thus function as nodes of memory that accumulate personal memories and that can thus underpin both individual and collective memory. Hoskins proposes two main methods of writing object biographies:

- *Object biography based on ethnographic description that produces a narrative of how things are seen by people related to them in the present or in the past;*
- *Attempts based on archaeological data to 'give the object a voice' through historical contextualisation and relations to other potential (written) sources of information.*

The concept of object biographies has also received criticism. The keynote speaker of the Finnish Artefacta network conference Claire Farago stressed the fact that each object is given a meaning in a specific social and cultural context. Different social groups can see the same material object from a completely different perspective; the meaning of the item is changed not only when passing from one owner to another, but also upon a change in perspective. Artefacts are always polysemic; which of their meanings are currently afforded a bigger value, largely depends on the viewer. Observing the trajectories of objects allows us to group together typologically different objects and show their interrelations, whereas no such relations can be revealed when looking at different types of objects separately.

The focus of object biographies is in most cases on singular objects. Accordingly, the biographical method can recommend itself in situations where the object has a specific story to tell that could be of interest to others.

For this volume, we have chosen to translate Chris Gosdens and Yvonne Marshall's introductory article 'The Cultural Biography of Objects' first published in 1999.

*In the first of the three research articles published in this volume, 'Small patterns at the edges of belts. Types of edge patterns used in Estonian pick-up woven belts and their distribution in Tartu and Võru County parishes', **Piia Rand** uses her thirty years of experience in making and studying pick-up woven belts to provide an in-depth account of one of the details characteristic to this class of items – the edge patterns. Next comes **Mareli Rannap's** article on sari-külls, the distinctive Saaremaa women's horned headgear. In the last of the three main articles, 'Revitalising rural areas: built heritage and promotion activities in South Estonian municipalities', geographer **Andres Rõigas** and ethnologist **Madis Rennu** summarise the experience of the past 20 years in finding new owners to old farm houses through the marketing of the amenities distinctive to rural areas.*

*Moving on to the Practitioner's Corner, **Madli Sepper's** 'This striking stripe. The story of the restoration of a set of priest's vestments' gives an account of the choices the author faced in the restoration of a set of 19th century priest's vestments from Pärnu County as she sought to make allowances for both the ritual meanings of the vestments and for the technological and practical considerations. Sewing techniques are in the focus of **Merli Mänd's** article on the characteristics of the sewing patterns of Muhu overcoats. The research was initially prompted by the triangular pieces of fabric extending from the side seams to the front pieces of the coats that at first sight seem to serve no practical purpose. **Oliver Tätte's** contribution provides recommendations for building an easy-to-maintain composting dry toilet using simple structural solutions accessible even to*

less-experienced builders. It is based on his graduation project in 2017 in Native Construction at University of Tartu Viljandi Culture Academy.

The Review section starts off with **Helen Kästik** and **Ave Matsin**'s interview with the grand old lady of Estonian ethnographically-inspired textile art, **Anu Raud**. **Kristi Jõe** provides an overview of the Nordic Knitting Symposium that was held in Viljandi this summer. **Helen Kästik** writes about the EUdigiTAC project (Digitally Crafting New Communities of Practice) conducted in cooperation with Swedish and Italian crafts organisations. Lifelong learning is also the objective of the third event covered by **Marit Külv** in the section, *Craft Camp*.

The volume is concluded by two book reviews, the first of which covers two books on Estonian folk costumes: a handbook on Pärnu County costumes published by Saara Publishing House and Pärnu Museum, and a volume on Viru County folk costumes published by the Estonian National Museum. The second review takes a look at a two-part handbook *Vakad, karbid, sõelad – painutatud kerega esemete valmistamine* by Meelis Kihulane, on making bentwood boxes and sieves combining a traditional book with videos stored on a thumb drive.